

ВІДГУК

офіційного опонента– доктора юридичних наук, професора Манжули Андрія Анатолійовича – на дисертацію Нероди Миколи Анатолійовича «Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми дослідження визначається тим, що аналіз проблеми домашнього насильства у різних країнах свідчить, що його наслідками зазвичай є: загроза життю і здоров'ю особи чи завдання психологічної травми, яка в подальшому може негативно вплинути на сімейне життя жертви. Особливо тяжкі наслідки насильство завдає дитині, яка стала його свідком або/чи жертвою. Тому, проблема домашнього насильства наразі є загальносвітовою та різні країни протягом значного проміжку часу намагаються його подолати, зменшити прояви, мають вдалі та не зовсім програми.

Варто відмітити, що актуальність теми домашнього насильства останніми роками не зменшується. У ряді європейських країн, зокрема і Україні, проблему домашнього насильства почали відкрито висвітлювати у засобах масової інформації, мережі Інтернет, приймати значну кількість змін до законодавства, в частині посилення відповідальності за домашнє насильство, проводити різноманітні заходи (конференції, круглі столи), створювати освітні платформи, які стосуються попередження та протидії домашнього насильства. Особливу увагу привертає саме протидія домашнього насильства.

Первинні та основні положення міжнародних стандартів у сфері боротьби з домашнім насильством ґрунтуються на глибокому усвідомленні неприпустимості подібного насильства, яке є грубим порушенням прав людини. До найбільш важливих міжнародних нормативно-правових документів варто віднести Модельний закон ООН про домашнє насильство, ухвалений 2 лютого 1996 року Комісією ООН з прав людини .

Слід зазначити, що досі фактично не існує єдиного та зведеного міжнародно-правового та національно-правового акту, який систематично встановлював би міжнародні та національні стандарти щодо запобігання домашньому насильству.

Не менш перспективним є вивчення та запровадження достатньо суттєвого досвіду нормативно-правових та організаційних заходів, спрямованих на упередження домашнього насильства, напрацьованого державами Європи та світу.

Повномасштабна війна, яка з 24 лютого триває в Україні, не нівелювала, а подекуди навіть загострила проблему домашнього насильства. Офіційних даних від МВС поки що немає, проте громадські організації, які займаються протидією домашньому насильству, відзначають, що війна стала фактором ризику, який вплинув не тільки на зростання кількості випадків, але й на збільшення жорстокості в ситуаціях домашнього насильства.

Таким чином, є цілком очевидним, що дисертаційне дослідження Нероди М.А. «Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству» є актуальним, своєчасним і корисним як для практичної діяльності, так і для адміністративно-правової науки в цілому.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Надана на рецензування дисертаційна робота є першим у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексним дослідженням, присвяченим теоретико-практичним проблемам запобігання та протидії домашньому насильству. Крім того, у роботі вперше наведено розмежування понять «протидія домашньому насильству» та «запобігання домашньому насильству», адже «запобігання» спрямовано в першу чергу на відвернення детермінантів та умов адміністративних правопорушень у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Тобто, надано ґрунтовне розмежування даних понять. Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлений досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційної роботи.

Здобувач використав численні наукові праці фахівців з філософії, конституційного, адміністративного, міжнародного права, інших галузевих правових наук, здійснив комплексний аналіз судової практики у сфері притягнення осіб до відповідальності за вчинення домашнього насильства. Нормативною базою дисертаційного дослідження стали Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, законодавчі акти України, постанови Верховної Ради України, Укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, інші підзаконні нормативно-правові акти. Емпіричною та інформаційною основою дослідження стали міжнародні договори ратифіковані парламентом України та чинні нормативно-правові акти, що торкаються питань запобігання проявам домашнього насильства; статистичні дані МВС України та Національної поліції про кількість повідомлень і проваджень, пов'язаних з домашнім насильством; дані з Єдиного державного реєстру судових рішень; відомості Міністерства соціальної політики України про розгляд заяв і повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з домашнім насильством; звіти міжнародних та національних громадських організацій щодо запобігання та боротьби з насильством щодо жінок та домашнім насильством в Україні.

Узагальнений в дисертації теоретичний та нормативний матеріал аналізується з використанням виваженого методологічного апарату, який включає загальнонаукові та так і конкретні наукові методи пізнання: історико-правовий, системно-структурний, системно-функціональний, структурно-логічний, сходження від абстрактного до конкретного, логікосемантичний, формально-юридичний, компаративний, класифікації, групування, статистичний, порівняльно-правовий, документального аналізу, синтезу та інші. Загалом, методи дослідження є цілком сучасними, що забезпечило комплексний підхід до дослідження проблем адміністративно-правових засад протидії домашньому насильству та стало запорукою успішного вирішення поставлених дисертантом завдань.

Структура та зміст дисертаційного дослідження в цілому характеризується досить високим теоретичним та науково-методологічним рівнем вирішення поставлених задач. Вдало розроблені дефініції, класифікації, історична періодизація та критерії дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем протидії домашньому насильству в Україні.

Наукова новизна одержаних результатів проявляється як в самому підході до досліджуваних проблем, так і в запропонованому розв'язанні конкретних питань. Зокрема, полягає в тому, що дисертація є однією з перших монографічних досліджень адміністративно-правових засад протидії домашньому насильству в Україні, запропоновано низку науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення національного законодавства в частині запобігання та протидії домашньому насильству, зокрема запропоновано внести зміни у порядок розгляду справ про адміністративне правопорушення за ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення, в частині обов'язкової участі прокурора під час розгляду справи у суді для підтримання обвинувачення, збільшити строк накладення адміністративного стягнення.

Крім того, дисертантом удосконалено розуміння місця та ролі органів Національної поліції України, які здійснюють адміністративно-правове регулювання протидії домашньому насильству шляхом попередження правопорушення, передбаченого ст. 173-2 Кодекс України про адміністративні правопорушення, його припинення, здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності щодо осіб, які вчинили таке насильство, що підпадає під ознаки адміністративного правопорушення, шляхом складання протоколів про адміністративні правопорушення, застосовуючи при цьому засоби адміністративного примусу, а також винесення термінового заборонного припису стосовно кривдників та профілактична робота з ними. Також удосконалено значення адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству в Україні, яке полягає у

діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, які уповноважені в межах закону застосовувати заходи примусу, профілактики та притягувати до відповідальності встановленої законом.

У даній роботі дістало подальший розвиток: аргументація того, що адміністративно-правове регулювання запобігання та протидії домашньому насильству - це система адміністративно-правових засобів уповноважених суб'єктів, які в межах своєї компетенції повинні здійснювати запобігання домашньому насильству на основі норм адміністративного права, спрямованих на вплив на громадськість, відносини з метою забезпечення конституційних прав і законних інтересів людини і громадянина. Твердження того, що протидія домашньому насильству як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це комплекс заходів впливу, що здійснюються уповноваженими суб'єктами, на які покладено обов'язки щодо виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню домашнього насильства, попередження випадків домашнього насильства, припинення насильства, усунення наслідків домашнього насильства та своєчасне притягнення винних осіб до відповідальності, передбачені на основі норм адміністративного права, спрямовані на регулювання суспільних відносин з метою забезпечення конституційних прав громадян та законні інтереси людини і громадянина.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи полягає в можливості використання її положень та висновків у подальшому науковому розробленні проблем адміністративно-правового та міжнародно-правового регулювання протидії та запобігання домашньому насильству. Зокрема, результати даного дисертаційного дослідження може бути використано у законотворчій діяльності – як теоретична основа для розроблення новітнього законодавства і покращення чинних нормативно-правових актів, які здійснюють адміністративно-правове унормування запобігання та протидії домашньому насильству; у практичній діяльності органів Національної поліції України – для удосконалення процедури запобігання та протидії домашньому

насильству; у науково-дослідній діяльності – для наступного опрацювання сутності та змісту понять «домашнє насильство», «насильство», «запобігання домашньому насильству» «протидія домашньому насильству»; у освітньому процесі – при розробці навчальних та методичних посібників, підручників та збірників з дисциплін: «Взаємодія органів Національної поліції з громадськістю», «Управління Національною поліцією» «Теорія держави і права України», «Профілактика правопорушень», «Конституційного права України». А також під час наступного розвитку теоретико-методологічних, практичних та концептуальних засад адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових фахових виданнях. Основні узагальнені висновки та положення було оприлюднено на таких науково-практичних українських та міжнародних конференціях: «Забезпечення запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та протидії торгівлі людьми: національна практика та зарубіжний досвід» (Київ, 14 груд. 2020 р.), «Актуальні проблеми права та соціально економічних відносин» (Кропивницький 10 лист. 2021 р.), «Перспективи совершенствования правовой системы РК» (Казахстан. 12 груд. 2021 р.), «Роль юридичної науки у забезпеченні правоохоронної діяльності» (Київ, 14 квіт. 2021).

Отже, основні висновки та положення, висвітлені в дисертаційному дослідженні, відображено у 14 публікаціях, серед яких три статті в наукових фахових виданнях, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, три статті – в іноземному науковому виданні), сім тез доповідей, оприлюднених за результатами участі в науково-практичних конференціях та одному збірнику ситуативних завдань.

Ознайомлення з друкованими науковими роботами автора свідчить про те, що результати дисертаційного дослідження повно висвітлені у наукових працях й апробовані в низці виступів на конференціях, а самі роботи

опубліковані у зарубіжних наукових виданнях та у наукових фахових виданнях, що входять до затвердженого переліку.

Зміст автореферату відповідає структурі, змістові, основним положенням та висновкам дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Однак, як і при дослідженні будь-якої складної та нової теоретичної проблеми, в зазначеному дисертаційному дослідженні окремі положення є недостатньо аргументованими, такими, що можуть стати підґрунтям наукової дискусії та напрямами подальшої розробки даної проблеми. Зокрема:

1) На сторінці 61 наукового дослідження дисертант зазначає, що: «Також варто зауважити, ще про один досить важливий для України нормативно-правовий акт у сфері протидії та запобігання домашньому насильству - Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, або загальновідома під назвою «Стамбульська конвенція» (Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; Istanbul Convention) — міжнародна угода Ради Європи щодо насильства проти жінок та домашнього насильства, відкрита для підписання 11 травня 2011 у Стамбулі, Туреччина. Питання ратифікації даної Конвенції Україною активно обговорюється в останні роки, особливо з 2016 року. Було досить багато думок та суперечностей з приводу ратифікації даної Конвенції Україною. Однак, 20.06.2022 року у розвитку даної Конвенції для України був важливий історичний момент – Україна ратифікувала дану Конвенцію». Питання та значення ратифікації Стамбульської конвенції варто було б дослідити більш детально, враховуючи її актуальність та важливість на даному етапі для України.

2) На сторінці 157 дисертаційного дослідження автор приходить до висновку, що: «Необхідним заходом на шляху до удосконалення протидії домашньому насильству є усунення протиріч у понятійно-категоріальному апараті у нормативно-правових актах та рішеннях суду. Проаналізувавши

постанови, тести яких опубліковано у Єдиному державному реєстрі судових рішень бачимо, що досить часто використовується застаріла термінологія — «наси́льство в сім'ї» та, в частині суб'єктного складу учасників справи, «співмешканець», «співмешканка» тощо». Нажаль, дослідник не аргументував належним чином дану наукову позицію та не вказав на важливість понятійно-категоріального апарату у даній сфері дослідження.

3) На сторінці 158 даного дослідження автор зауважує, що: «Маємо проблему, коли матеріали справи суд направляє по декілька разів на опрацювання. Хоча процедура направлення матеріалів на доопрацювання на даний час не передбачена КУпАП та будь-яким іншим нормативно-правовим актом». Проте, автор не аргументував в чому ж полягає «проблема» повторного направлення до суду матеріалів адміністративних справи.

Висловлені зауваження носять характер побажань та не можуть суттєво вплинути на загальну високу наукову оцінку рецензованої роботи, її вагоме практичне значення.

Висновок про відповідність дисертації присудженню наукових ступенів, встановленим вимогам МОН України

Основні результати дисертації досить повно викладені в статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях та у тезах наукових повідомлень на міжнародних науково-практичних конференціях. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Наведене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження на тему: «Адміністративно-правові засади протидії домашньому насильству» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є самостійною завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретну наукову проблему, що має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджуваних проблем, теоретичним рівнем та

практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам, які висуваються до дисертаційних досліджень та порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Нерода Микола Анатолійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

Професор кафедри права та правоохоронної діяльності Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
доктор юридичних наук, професор

Мбуз Андрій МАНЖУЛА

Згідно з рішенням А.А. зеструє:
Апрелев
Кюи

